

KIMYONI O'QITISHDA O'QUVCHILARDA ILMIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING MANBALARI VA VOSITALARI

Xorazm viloyati Shovot tumani

27-IDUM kimyo fani o'qituvchisi

Nazarova Gulzoda Bekchanovna

Shovot tumani PTMA maktabining kimyo fani o'qituvchisi

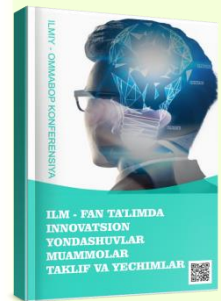
Sadullayeva Marhabo Shavkatovna

Annotatsiya: Yoshlarga bilim berishda fan sohalaridan kelib chiqib har bir fanning o'z o'rni bor. Kimyo fani ham yosh avlodni o'qitishda asosiy fanlardan biri hisoblanadi. Bu fanni yoshlar ongiga singdirishda pedagogdan metodika talab qilinadi. Maqolada shu lar to'g'risida ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Kimyoviy tajribalar, davrililik, elektroliz, ishqorlar, metallar, yorug'lik ajralishi, materiya, modda.

Аннотация: Исходя из областей науки, каждая наука имеет свое место в воспитании молодежи. Химия является одним из основных предметов в обучении подрастающего поколения. От педагога требуется методология по внедрению этой науки в сознание молодежи. В статье представлена информация о них.

Ключевые слова: Химические опыты, периодичность, электролиз, щелочи, металлы, световое излучение, вещество, вещество.

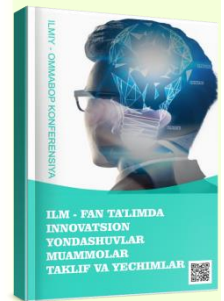

Abstract: Based on the fields of science, each science has its place in educating young people. Chemistry is one of the main subjects in the education of the young generation. Methodology is required from the pedagogue in inculcating this science in the minds of young people. The article provides information about them.

Key words: Chemical experiments, periodicity, electrolysis, alkalis, metals, light emission, matter, matter.

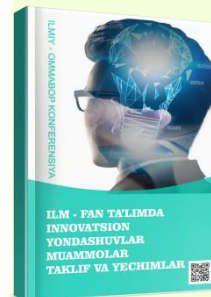
Yosh avlodni tarbiyalash hamma vaqt maktabning asosiy vazifasi bo'lib kelgan. Har bir ijtimoiy jamiyat tarbiya masalasiga o'z talablari bilan yondashgan. O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng mustaqillik g'oyalariga sodiq bo'lgan barkamol avlodni tarbiyalab yetishtirish qurilayotgan demokratik jamiyatning asosiy vazifalaridan biri qilib olindi. Yosh avlod dunyoqarashini to'g'ri shakllantirish, g'oyaviy, ma'naviy-ma'rifiy, mehnat, estetik va ekologik tarbiya masalalarini kimyo fanini o'qitish jarayonida ularning ongiga singdirish kimyo fani o'qituvchisining asosiy vazifasidir. O'qitishning tarbiyaviy tomonini muvaffaqiyatli amalga oshirishning zaruriy sharoiti g'oyaviylik, predmetlararo bog'lanishni amalga oshirish, o'quvchilarning tayyorgarlik va yosh xususiyatlarini hamda bilish imkoniyatlarini e'tiborga olish hisoblanadi. Kimyo fani o'quvchilarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish va tarbiyaning hamma turlarini amalga oshirish imkoniyatlariga ega. Ayniqsa, kimyoviy tajribalardan foydalanib fan asoslarini o'rganish, hodisalarni tahlil qilib, ular orasidagi bog'liqlikni aniqlash, fanlararo bog'lanishlarni amalga oshirish fanning yaratuvchi kuchiga ishonitirishni shakllantiradi, kimyoviy hodisalar va qonunlarning obyektiv material xususiyatiga ega ekanligini ochib beradi.

Kimyo fani asosida kimyoviy dalillarning dialektik o'zaro bog'liqligini asoslash, sabab-oqibatning o'zaro bog'liqligini ochib berishi mumkin. Bularga misol qilib,

atomning tuzilishi bilan elementning xossalari orasidagi o'zaro bog'lanish ko'rsatiladi. Bunda sabab tuzilish bo'lsa, xossa esa oqibatdir. Bu esa, o'z navbatida, o'quvchilarda o'z bilimlarining haqiqiy ekanligiga ishonch hosil qiladi. Dunyoni bilish mumkinligini o'quvchilarda shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Kimyo fani buning uchun kata imkoniyatlar ochib berdi. Tushuncha va nazariyalarda inson tafakkuri bilan obyektiv dunyoning aks etishi undan foydalanishga sharoit yaratadi. Masalan, elektrolizda sodir bo'ladigan kimyoviy jarayonlarni o'rganish, uni to'g'ri tushunib olish, elektrolizdan foydalanib, ishqorlar va ishqoriy - yer metallarini, alyuminiyni toza holda olish, galvallik qoplamalarni olish imkoniyatini yaratadi. Davriylik qo'llanishning kashf etilishi davriy sistema asosida hali kashf etilmagan elementlarning xossalarni aniqlash mumkinligini ko'rsatib berdi. Kimyoviy ishlab chiqarish asoslarini o'rganish undagi iqtisodiy qonunlarni bilishni shakllantiradi, atrof-muhit muhofazasi to'g'risida bilimlarni keltirib chiqaradi.

Kimyo o'qituvchisidan kundalik siyosiy voqealarni aqlan tushunib borishi, gazetadagi ilmiy va qiziqarli materiallarni o'qib borishi asosida o'zining g'oyaviy darajasini oshirib borishi talab etiladi. Kimyoning boshqa fanlar mazmuni bilan uzviy bog'lanishiga bir necha misol keltiramiz. Kimyoning biologiya bilan o'zaro bog'liqligini kimyoviy elementlarning biologik ahamiyati, moddalarning fiziologik ta'siri, ayrim elementlarning tabiatda aylanishini ko'rib chiqish orqali ko'rsatish mumkin (masalan, azot va uglerodning tabiatda aylanishi). Bu ayniqsa, materiyaning yo'qolib ketmasligiga yaqqol dalil bo'ladi. Elementlarning tabiiy zaxiralari va ularning tarqalish joyi bo'yicha geografiya fani, fizikaviy hodisa va xossalarni yordamida esa fizika fani bilan predmetlararo bog'lanishni tushuntirish mumkin. Chunki kimyoviy jarayonlar sodir bo'lganda fizikaviy hodisalar kelib

chiqadi. Masalan, kimyoviy reaksiyada issiqlik, yorug'lik ajralishi, moddalar rangining o'zgarishi va boshqalar. Materiyaning doimiy mavjudligini asoslaydigan modda va energiyaning saqlanish qonuni kimyo va fizika fanlarining umumiy qonuni hisoblanadi. Matematika fani bilan kimyoning bog'liqligi kimyoviy masalalar yechishda, grafiklar tuzishda, qonunlarning matematik ifodasini chiqarishda yaqqol namoyon bo'ladi. Kimyoning boshqa predmetlar bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatishdan asosiy maqsad - dunyoning bir butun zamonaviy ilmiy qiyofasini o'quvchilar ongida shakllantirishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Umumiy o'rta ta'limning takomillashtirilgan Davlat ta'lim standartlari. «Kimyo, fizika, matematika va informatika». Ilmiy uslubiy jumal. NQ4. 2005.

Rahmatullayev N. G. Kimyo o'qitish metodikasi fanidan namunaviy dastur. T., OHMTV 2003.

Rahmatullayev N.G. Kimyo o'qitish metodikasi fanidan ma'ruzalar matni. T., TDPU 2007.

Nishonov M., Teshaboyev S, Mamajonov A. Anorganik kimyo, 8-sinf. T., «O'zbekiston», 2004.

Asqarov f., TO'xtaboyev N., G'ofirov K. Kimyo 7-sinf. T., «O'zbekiston», 2004.

Asqarov f., To'xtaboyev N., G'ofirov K. Kimyo 8-sinf. T., «O'zbekiston», 2005.